

Др Мирјана ЦУКАВАЦ
секретар Спољнотрговинске арбитраже
при Привредној комори Србије

СТАЛНА АРБИТРАЖА ПРИ ПРИВРЕДНОЈ КОМОРИ СРБИЈЕ

Резиме

Арбитражно решавање трговинских спорова требало би да у наредном периоду игра значајнију улогу у Србији. Арбитражу, у поређењу са судовима карактерише неформалност, брзина и можда најзначајније, чињеница да се арбитражна одлука по правилу може одмах извршити јер има дејство коначне и правоснажне судске одлуке.

Оснивање нове арбитражне институције – Сталне арбитраже при Привредној комори Србије на основу новог Закона о привредним коморама биће следећи корак у развоју арбитражног решавања спорова у Србији. Нова Арбитража биће надлежна за решавање како међународних, тако и трговинских спорова чисто домаћег карактера.

Овај чланак посебну пажњу посвећује новинама које ће бити примењене у раду нове Арбитраже, а нарочито оним које се тичу њених обележја, организације рада и управљања, ефикасности поступка, посебних правила за убрзани арбитражни поступак, арбитражних трошкова и осталих значајних новина.

Кључне речи: *арбитража, ефикасност поступка, убрзани арбитражни поступак, трошкови поступка.*

І Увод

Нови Закон о привредним коморама¹ који је ступио на снагу 1. јануара 2016. године превасходно има за циљ модернизацију и успостављање јединственог коморског система који ће бити ефикасан сервис

---

1 Службени гласник РС, бр.112/2015.

привреди и поуздан ослонац за заступање њених интереса у националним и међународним оквирима. Овим Законом је извршена дубока реформа коморског система која подразумева нов начин рада и образовање интегралног коморског система који ће у наредном периоду бити локомотива развоја српске привреде. У оквиру новог коморског система промене које се тичу арбитражног решавања спорова биле су и очекиване и неопходне. Наиме, раније важећи Закон о привредним коморама² а и закони који су важили пре њега предвиђали су постојање две сталне арбитражне институције ораганизоване при Привредној комори Србије: Спољнотрговинске арбитраже и Сталног избраног суда.

Спољнотрговинска арбитража је била надлежна за решавање спорова и вршење мирена произашлих из међународних пословних односа. У највећем броју то су били спорови између домаћих и страних привредних субјеката, премда је Закон о арбитражи Републике Србије из 2006. године отворио могућност решавања спорова и између домаћих привредних субјеката, ако су неким својим елементом везани за иностранство.³ За шездесет девет година постојања (основана 1947. године) и неколико хиљада решених спорова може се слободно рећи да се кроз праксу Спољнотрговинске арбитраже у протеклом периоду искључиво спроводило арбитражно решавање спорова у нашој земљи.

Стални избрани суд је био надлежан да решава спорове између домаћих привредних субјеката – чланица Привредне коморе Србије. Увођењем добровољног чланства у Привредној комори Србије пре неколико година надлежност ове арбитраже се још више сузила, али и без тога током деценија свог постојања може се рећи да Стални избрани суд није заживео у пракси те и да упркос свих предности које пружа арбитражно решавање привредних спорова домаћи привредни субјекти су ретко уговарали његову надлежност.

Нови Закон о привредним коморама у члану 31 предвиђа да се при Привредној комори Србије образује једна арбитражна институција

---

2 *Службени гласник РС*, бр. 65/01,36/09 и 99/11.

3 Закон о арбитражи, *Службени гласник РС*, бр. 46/06, у чл. 3 је предвидео, поред субјективног критеријума (пословна седишта странака у различитим државама) и друге критеријума на основу којих се једна арбитража може сматрати међународном, а то су: да се изван државе у којој странке имају своја пословна седишта налази место арбитраже одређене у арбитражном споразуму или је у иностранству место у коме треба да се изврши битан део обавеза или место са којим је предмет спора најуже повезан или су се странке изричито споразумеле да је предмет арбитражног споразума везан за више држава.

која одлучује, мири и посредује када је њена надлежност уговорена у привредним споровима између домаћих и/или страних привредних субјеката. Закон предвиђа да је Арбитража ПКС независна и самостална у свом раду те да је њена одлука коначна и извршна. Организација, састав, поступак и начин рада Арбитраже ПКС уређује се општим актом који доноси Скупштина ПКС.

Чланом 51, став 2 прелазних и завршних одредаба Закона Стални избрани суд при ПКС у року од 9 месеци од ступања на снагу Закона (1. октобар 2016. године) престаје да постоји уз уступање предмета Арбитражи ПКС. Што се тиче Спољнотрговинске арбитраже она у истом року, према ставу 3 истог члана, треба да усклади своју организацију са Законом.

Статут Привредне коморе Србије који је усвојила Скупштина ПКС 31. марта 2016. године у члану 66, став 2 предвиђа да Арбитража ПКС у свом раду користи назив „Стална арбитража при Привредној комори Србије” а на енглеском језику „Permanent Arbitration at Chamber of Commerce and Industry of Serbia”, те у осталом делу понавља одредбе Закона о надлежности, независности и самосталности те коначности и извршности арбитражне одлуке као и надлежности Скупштине ПКС за доношење општег акта којим се уређује састав, поступак и начин рада Арбитраже.

II Обележја

Стална арабитража при Привредној комори Србије (даље у тексту Арбитража) као једина арбитражна институција која ће се образовати при Привредној комори Србије свој рад ће темељити на традицији, угледу, ауторитету и пракси Спољнотрговинске арбитраже како је то и истакнуто у члану 51, став 3 Закона о привредним коморама. Она ће у најширем смислу бити отворена арбитража општег типа, надлежна за све врсте спорова који проистекну из пословних односа, под условом да странке уговоре њену надлежност. Надлежност Арбитраже ће моћи да уговоре сви привредни субјекти, без обзира на националност или статус члана Коморе.⁴

Арбитража је, као и Спољнотрговинска арбитража, независна је и смостална у одлучивању. Овај принцип конкретизован је низом правила, која обезбеђују њену независност (самосталност) у односу на институцију

---

4 Према чл. 10 ст. 1 Закона о привредним коморама чланови ПКС су сви привредни субјекти који обављају регистровану пословну делатност на територији Србије. Иако овај чл. Закона ступа на снагу 1. јануара 2017. године нема сумње да законодавац није желео да на било који начин ограничи слободан приступ арбитражи.

при којој је установљена (Привредна комора Србије), као и самосталност у одлучивању. Пре свега, организација Арбитраже обезбеђује њену независност и самосталност у односу на институцију при којој је основана. Арбитража је самостална и независна у обављању оперативних послова председника, председништва и секретаријата, арбитражних већа и арбитра појединаца. Посебно, у остваривању своје функције решавања спорова из пословних односа арбитар појединац и арбитражно веће имају потпуну самосталност и независност (неутралност и непристрасност) тако да им је једини контролор професионално знање и њихова моралност.

Као основ првог Правилника Арбитраже послужиће Правилник Спољнотрговинске арбитраже.⁵ Како је овај Правилник релативно скоро донет у њега су унета многа решења савремене арбитражне праксе која ће бити преузета, али ће се унети и нека нова решења која проистичу из нешто другачијег карактера нове Арбитраже, као и решења усмерена ка њеној још већој ефикасности.

Арбитража ће бити надлежна за све врсте спорова, како спорове из међународних пословних односа тако и чисто „домаће” спорове. Дистинкција на ове две врсте спорова у основи ће постати небитна што се тиче успостављања надлежности Арбитраже али ће свакако имати значаја зато што ће се неке одредбе новог правилника примењивати само када је у питању међународна арбитража. Тако на пример примена Унцитралових арбитражних правила пред Арбитражом биће могућа само када се ради о спору из међународних пословних односа. Такође, странке ће моћи да бирају надлежно меродавно право само ако се ради о међународној арбитражи а то важи и за уговарање примене посебних правила о посредовању пред Арбитражом. На крају, али свакако не и најмање битно и за странке веома важно, трошкови неће бити исти када је у питању „домаћа” и међународна арбитража.

Странке су овлашћене, као што је то и сада случај пред Спољнотрговинском арбитражом, да слободно бирају арбитре. Арбитар може бити свако пословно способно физичко лице, домаћи или страни држављанин ако странке нису посебно предвиделе неке додатне услове у погледу његове квалификације. Такође су и арбири странака слободни да изаберу треће лице које ће бити председник арбитражног већа. Ова слобода странака, односно арбитра више неће бити ограничена.⁶ Да би се помогло

---

5 Службени гласник РС, бр. 2/14.

6 Правилник СТА предвиђа потврђивање избора арбитра странака од стране ужег Председништва СТА као и потврђивање избора председника арбитражног већа кога су изабрали ар-

странкама око избора арбитра, Арбитража ће обезбедити увид у списак лица са одговарајућим квалификацијама за обављање функције арбитра. Та информација ће бити доступна на сајту Арбитраже и неће имати карактер препоруке нити ће на било који начин обавезивати странке и арбитражу. Пошто није обавезујући, списак лица, експерата у области арбитражног решавања спорова, може бити потпунији и перманентно иновирани, без потребе да га неки орган посебно донесе или одобри.

III Организација и управљање Арбитражом

Организација и управљање Арбитражом у основи су конципирани на организацији Спољнотрговинске арбитраже. Радом Арбитраже управљају председник и председништво, док секретаријат обавља стручне и административне послове. Председник представља Арбитражу, организује њен рад и председава седницама председништва. Једна од најзначајнијих функција председника арбитраже је да је он орган именовања арбитра.⁷

Надлежности председништва у ужем и ширем саставу се поклапају са „класичним” надлежностима ових тела које су се дефинисале кроз дугогодишњу праксу Спољнотрговинске арбитраже. Председништво у ширем саставу (чине га председник, два потпредседника и четири члана) остварује надзор над применом Правилника и прати и разматра праксу решавања спорова. Председништво у ужем саставу утврђује *prima facie* да ли су странке у писменом облику закључиле споразум о арбитражи ако тужени није одговорио на тужбу или је у свом одговору оспорио надлежност Арбитраже, одлучује о захтеву за изузеће, о престанку мандата арбитра и о коначном именовању арбитра ако је изнета примедба на његово именовање после давања изјаве о непристрасности и независности. Једна од значајних функција председништва у ужем саставу је разматрање одлуке пре њеног потписивања и ако постоје разлози, указивање арбитрама на формалне недостатке арбитражне одлуке или на арбитражну праксу у појединим питањима и скретање пажње арбитрама на одређене разлоге због којих ар-

---

битри. У пракси је ово потврђивање изазивало само додатно одуговлачење поступка и представљало непотребно ограничење воље странака.

7 Према Правилнику СТА функцију органа именовања врши председништво СТА у ужем саставу. До доношења важећег Правилника ова функција је деценијама припадала Председнику СТА. У пракси се показало да и колективни орган именовања доводи до додатног одуговлачења поступка те ће се у циљу веће ефикасности одустати и од овог решења предвиђеног важећим Правилником СТА.

битражна одлука може бити поништена односно не би могла бити извршена у иностранству.

Секретаријат арбитраже, као и досада, врши стручне и административне послове за Арбитражу.

IV Ефикасност

Најзначајније промене биће усмерене на повећање ефикасности Арбитраже. Повећање ефикасности ће бити спроведено кроз цео редован поступак, а нарочито кроз примену посебних правила о убрзаном поступку. Нова решења у циљу веће ефикасности поступка која ће бити примењена у редовном поступку су следећа: образовање арбитраже, противтужба, електронска комуникација, временски план, извођење доказа и трајање поступка.

1. образовање арбитраже

Тужилац, као и до сада, именује арбитра у тужби, а тужени у одговору на тужбу. Потврђивање избора арбитра кога су странке изабрале, односно председавајућег арбитражног већа кога су изабрали арбитра од стране председништва Арбитраже у ужем саставу као колективног органа, није потребно јер је у пракси Спољнотрговинске арбитраже само водило додатном одуговлачењу поступка. Ако се странке не користе својим правом избора арбитра, на сцену ступа орган именована. Функцију органа именована обавља председник Арбитраже. Такође се у пракси Спољнотрговинске арбитраже показало да председништво у ужем саставу као колективни орган именована не доприноси ефикасности поступка без обзира што се одлуке председништва могу доносити и путем кореспонденције.

У циљу бржег одвијања поступка скраћени су додатни рокови за именована арбитра. Уместо рока од 30 дана, који је у том случају предвиђао Правилник Спољнотрговинске арбитраже у свим случајевима, овај рок је скраћен на пола и износи 15 дана. Тако, када је надлежан арбитра појединац, странке га могу заједнички изабрати у року од 15 дана од одговора на тужбу. Када је у питању арбитражно веће, арбитра странака бирају председавајућег арбитра такође у року од 15 дана. Председник арбитраже у року од 15 дана именује арбитра странака, односно председника арбитражног већа ако га нису именовали арбитра странака.

Скраћење рокова формирања арбитраже треба свакако да допринесе брже одвијању поступка.

2. Противтужба

У циљу економиичности поступка тужени би по правилу био дужан да поднесе противтужбу заједно са одговором на тужбу под условом да захтев противтужбе проистиче из истог правног односа. Изузетно, противтужба се може поднети и после одговора на тужбу о чему одлучује арбитар појединац или арбитражно веће, ценећи све околности случаја а посебно узимајући у обзир стадијум у коме се поступак налази и став тужиоца. У пракси Спољнотрговинске арбитраже се дешавало да тужени поднесе противтужбу пре самог закључења расправе чиме је добијао додатна два месеца за уплату трошкова, које иначе није ни намераво да уплати, чиме је тактикама одуговлачења добијао још неколико месеци пре доношења арбитражне одлуке.

3. Електронска комуникација

Још један начин убрзања поступка представља увођење могућности да се достављање врши путем средстава електронске комуникације, под условом да се странке о томе договоре.

4. Временски план

Новину представља и увођење временског плана којим арбитри, уз претходно консултовање странака, утврђују рокове за извођење појединих процесних радњи као што су подношење евентуално даљих писмених поднесака, извођење појединих доказа, датум усмене расправе, датум до када траба донети арбитражну одлуку и све друго што се сматра потребним. Временски план се израђује одмах по предаји предмета арбитру појединцу или арбитражном већу и доставља се странкама и секретаријату.

5. Извођење доказа

Прецизирано је извођење доказа путем сведочења и вештачења. Поред усменог саслушавања, странке могу доставити и писмене изјаве сведока. Вештачење могу одредити арбитри, али и странке могу саме ангажовати вештака. Арбитри могу наложити вештацима које су странке ангажовале да поднесу заједнички налаз у коме ће издвојити питања око којих се не слажу и могу одредити заједничко саслушавање тих вештака. Сва ова нове решења имају за циљ скраћење и олакшање поступка.

6. Трајање поступка

Арбитражни поступак требало би по правилу да се оконча у року од шест месеци од дана конституисања арбитражног већа или именовања арбитра појединца. Изузетно, може се продужити из оправданих разлога уз претходну сагласност председника арбитраже.

V Убрзани арбитражни поступак

Овај поступак представља новину и на њега се примењују посебна правила која имају за циљ још значајније убрзање поступка. Претпоставља се да су странке уговориле овај поступак уколико је вредност спора мања од 50.000 ЕУР-а или од динарске противвредности овог износа. Странке својом вољом могу искључити примену убрзаног поступка и за спорова мање вредности као што се могу договорити да се овај поступак примењује и у споровима веће вредности. Убрзани арбитражни поступак спроводи увек арбитар појединац. Рок за одговор на тужбу је скраћен и износи 15 дана. После одговора на тужбу тужилац у року од 15 дана може поднети поднесак, а тужени се у истом року може изјаснити на тужиочев поднесак. После ове измене поднесака не могу се износити нове чињенице и подносити нови докази осим изузетно уз сагласност противне странке и арбитра појединца. Изузетно, арбитар појединац може то допустити и ако се супротна странка противи ради осигурања поштеног суђења. По правилу се одржава само једна усмена расправа, или се одлука доноси без расправе ако арбитар појединац сматра да расправа није неопходна а странке се овоме не противе. Арбитар појединац доноси одлуку у року од 15 дана од дана одржане расправе или од дана када су испуњени услови за доношење одлуке без одржавања расправе. Арбитар појединац наводи само резиме разлога на којима се заснива арбитражна одлука, осим ако су се странке споразумеле да разлоге не треба наводити. Пошто су рокови за извођење процесних радњи прецизирани одредбама о убрзаном арбитражном поступку, то није потребно израдити посебни временски план.

VI Привремене мере и мере обезбеђења

Ове мере су нешто детаљније регулисане. По правилу се привремене мере одређују у *inter partes* поступку, пошто се противној странци омогући да се изјасни о предлогу за њихово одређивање. Изузетно, оне се могу одредити и *ex parte*, уколико странка која их предлаже учини вероватним да је то нужно ради ефекта привремене мере. После тако донете

привремене мере арбитри су дужни да омогуће противној странци да се о њој изјасни чим то по природи ствари буде могуће, те после пријема изјашњења могу да преиспитају своју одлуку о привременој мери. У сваком случају од странке која захтева доношење привремене мере се може захтевати да положи одговарајуће обезбеђење за случај да се привремена мера покаже неоснованом.

VII Међународно посредовање пред Арбитражом

Странке се могу договорити да се спроведе посредовање пред Арбитражом, али само када су у питању спорови са међународним елементом. Доношењем новог Закона о посредовању у решавању спорова,⁸ који је у примени од 1. јануара 2015. године, српски законодавац је уредио поступак и услове за обављање посредовања у решавању спорова, права и дужности посредника и програм обуке посредника. Тако, између осталих услова који се траже за посредника, потребно је да је завршио основну обуку за посредника, да има високу стручну спрему, да има дозволу за посредовање, да је уписан у Регистар посредника итд. За разлику од Закона о посредовању, Закон о арбитражи из 2006. године не тражи никакве специфичне услове за обављање функције арбитра те овај може бити свако пословно способно физичко лице које није осуђено на безусловну казну затвора за време док трају последице осуде. Основни принцип арбитражног решавања спорова је право странака да изаберу арбитра, и то право ће бити гарантовано странкама и у поступку пред новом Арбитражом.

Због тога што би образовање неког посебног Центра за посредовање при Арбитражи, организованог према Закону о посредовању захтевало додатна средства и посебну организацију, пред Арбитражом ће се спроводити само међународно посредовање, док ће у случају посредовања у домаћим споровима странке морати да се обрате некој другој институцији. Закон о посредовању у решавању спорова дефинише међународно посредовање као посредовање у односима са страним елементом ако стране у време постизања сагласности о посредовању имају пребивалиште или пословно седиште у различитим државама или ако држава у којој стране имају пребивалиште или пословно седиште није држава у којој треба да се изврши битан део обавеза из пословног односа, односно држава са којом је предмет спора најуже везан. У тим случајевима, према члану 5, став 2 Закона о посредовању, странке могу да се договоре да се

---

8 Службени гласник РС, бр. 55/14.

не примењују одредбе овог Закона. С обзиром на члан 23, став 2 горепоменутог Закона, који даје слободу странкама да се споразумеју о начину спровођења поступка посредовања упућивањем на одређена правила поступка или на други начин, странке ће уговарањем посредовања Арбитраже у споровима са међународним елементом практично изаћи из режима Закона о посредовању и добити много већу слободу у избору посредника, организацији поступка и друго.

VIII Трошкови арбитраже

Као и досада, у пракси Спољнотрговинске арбитраже јасно ће бити одвојен износ који се односи на административне трошкове од износа који се односи на накнаде за рад арбитра, као што је то случај са свим значајнијим арбитражним центрима у свету, па тако и са арбитражним центрима у региону. Сам износ тарифе арбитражних трошкова утврђује, као и до сада, Комисија за финансијска питања Скупштине Привредне коморе Србије. Пошто ће Арбитража бити надлежна за решавање како међународних тако и домаћих спорова, то ће трошкови арбитраже за домаће спорове бити мањи од трошкова за међународне спорове с обзиром на економске могућности домаће привреде, те и конкурентности арбитраже у односу на судове, с обзиром на то да се арбитража до сада врло ретко користила као начин решавања домаћих спорова што би свакако у будућности требало да се промени. Такође, арбитражни трошкови за спорове који се буду спроводили по убрзаном арбитражном поступку биће нижи у односу на трошкове по редовном поступку.

IX Закључак

Оснивање Сталне Арбитраже при Привредној комори Србије даће шансу да се даље унапреди развој арбитраже у Србији. Надлежна за решавање и домаћих и међународних спорова, нова и убрзо и једина арбитражна институција при Привредној комори Србије моћи ће да кроз своја нова правила оде још један корак даље ка већој ефикасности арбитражног поступка. Већа ефикасност арбитражног поступка биће спроведена нарочито кроз смањење рокова за поједине процесне радње, могућност достављања поднесака путем средстава електронске комуникације, обавезност израде временског плана поступка, прецизирање извођења појединих доказних средстава и скраћење трајања рока окончање поступка – поступак се по правилу мора окончати у року од шест месеци од дана конституисања арбитражног већа или избора арбитра појединца.

Посебна правила за убрзани арбитражни поступак представљају новину чији је циљ још значајније скраћење трајања поступка. Иако се по правилу овај поступак примењује у споровима мање вредности, странке су слободне да их уговоре и у споровима велике вредности. Пошто ће нова арбитража бити надлежна и за домаће и за међународне спорове, тарифа арбитражних трошкова за једне и друге биће различита, чиме би се привукле домаће фирме да у међусобним споровима више уговарају арбитражу. То ће нарочито важити за спорове који се спроводе по убаном поступку где ће арбитражни трошкови бити још нижи.

Mirjana CUKAVAC, PhD, LL.M
Secretary at the Foreign Trade Court of Arbitration at Chamber of Commerce and Industry of Serbia

PERMANENT ARBITRATION AT CHAMBER OF COMMERCE AND INDUSTRY OF SERBIA

Summary

Resolving commercial disputes through arbitration should play an important role in the next period in Serbia. Dispute resolution by arbitration in comparison to judicial dispute resolution is characterized by relative informality, speed, and perhaps the most importantly, the fact that the arbitral award is, as a rule, immediately effective, that it is equal in the effects to the final decision of a state court.

The establishment of the new Permanent Arbitration at Chamber of Commerce and Industry of Serbia by the new Law on Chambers of Commerce will be a new step in development of arbitration in Serbia. The new Arbitration shell have jurisdiction on disputes arising out of international business relations as well as on disputes entirely domestic in its character.

This article places particular emphasis on the novelities which will be introduced by the new Arbitration, especially those concerning: characteristics of the new Arbitration, management and organization, efficiency of the proceedings, expedited arbitration proceedings, costs of arbitration, etc.

Key words: *arbitration, efficiency of the proceedings, expedited arbitration proceedings, costs of arbitration.*